SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING XORIJIY TILLARNI O‘QITISH JARAYONIGA INTEGRATSIYASI: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR

Axmedova Mohigul Olim qizi
O‘zbekiston davlat jahon
tillari universiteti 2-kurs talabasi
ahmedovamohigul509@gmail.com
M.Absalomov
Ilmiy rahbar:
O’zDJTU Sharq filologiyasi
koreys tili kafedra mudiri
https://doi.org/10.5281/zenodo.23951047

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarini xorijiy tillarni o‘qitish jarayoniga integratsiyalashning nazariy-metodik asoslari, pedagogik imkoniyatlari va istiqbolli yo‘nalishlari tahlil qilingan. Tadqiqotning asosiy maqsadi sun’iy intellekt vositalaridan xorijiy tillarni o‘qitishda foydalanish imkoniyatlarini aniqlash, ularning ta’lim jarayonidagi funksional xususiyatlarini o‘rganish hamda samarali qo‘llash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, tizimlashtirish, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanilgan. Shuningdek, xalqaro tashkilotlarning tavsiyaviy hujjatlari, ilmiy tadqiqotlar va xorijiy tillarni sun’iy intellekt yordamida o‘rganishga yo‘naltirilgan ta’lim amaliyoti tahlil qilingan. Natijada sun’iy intellekt texnologiyalarining tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini rivojlantirish, individual ta’lim ehtiyojlarini hisobga olish, o‘quv topshiriqlarini moslashtirish hamda bilimlarni baholash jarayonlarini takomillashtirishdagi imkoniyatlari tizimlashtirilgan. Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanishda axborot ishonchliligi, akademik halollik, raqamli tengsizlik va shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq muammolar aniqlangan. Xulosa sifatida sun’iy intellekt vositalarini xorijiy tillarni o‘qitish jarayoniga pedagogik maqsadlar, metodik yondashuvlar va o‘qituvchi nazorati asosida integratsiyalash zarurligi asoslangan.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, xorijiy tillarni o‘qitish, raqamli pedagogika, generativ sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim, kommunikativ kompetensiya, individual ta’lim, avtomatlashtirilgan baholash, akademik halollik.

KIRISH

XXI asrda axborot texnologiyalarining rivojlanishi ta’lim tizimida ham sezilarli o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda sun’iy intellekt texnologiyalarining keng qo‘llanilishi ta’lim berish va bilim olish jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Bugungi kunda sun’iy intellekt yordamida o‘quv materiallarini tayyorlash, topshiriqlarni bajarish, bilimlarni tekshirish va ta’lim oluvchilarga individual yordam ko‘rsatish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa o‘qitish jarayonini yanada qulay va samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. [1; 2; 3; 4; 6]

Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish, ayniqsa, xorijiy tillarni o‘qitishda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Ma’lumki, xorijiy tilni o‘rganish faqat grammatik qoidalarni bilish yoki yangi so‘zlarni yodlash bilan cheklanmaydi. Bu jarayonda tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini birgalikda rivojlantirish muhim hisoblanadi. An’anaviy mashg‘ulotlarda har bir talabaning individual ehtiyojiga mos ravishda ishlash uchun vaqt va imkoniyat doimo ham yetarli bo‘lmaydi. Sun’iy intellekt vositalari esa talabalarga o‘z bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarish, xorijiy tilda muloqot qilish, matnlarni tahlil qilish va yo‘l qo‘ygan xatolarini aniqlash imkonini beradi. [8]

Hozirgi vaqtda ChatGPT, Grammarly, DeepL, Google Translate kabi vositalar xorijiy tillarni o‘rganish va o‘qitish jarayonida keng qo‘llanilmoqda. Ular yordamida matnlarni tarjima qilish, grammatik xatolarni aniqlash, yangi so‘zlarning ma’nosini o‘rganish, suhbatlar tashkil etish va yozma ishlarni tahrirlash mumkin. Shuningdek, ayrim sun’iy intellekt vositalari talabaning savollariga javob berish, murakkab mavzularni tushuntirish va qo‘shimcha mashqlar tayyorlash imkoniyatiga ega. Bunday imkoniyatlar auditoriya mashg‘ulotlarini mustaqil ta’lim bilan to‘ldirishga yordam beradi.

Xorijiy ilmiy tadqiqotlarda ham sun’iy intellektning ta’lim jarayonidagi o‘rni va imkoniyatlariga katta e’tibor qaratilmoqda. Jumladan, Zawacki-Richter va hammualliflarining tadqiqotlarida oliy ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning asosiy yo‘nalishlari, jumladan, bilimlarni baholash, adaptiv ta’lim va intellektual o‘qitish tizimlari tahlil qilingan [5]. Keyingi yillarda generativ sun’iy intellekt vositalarining rivojlanishi bilan ularning xorijiy tillarni o‘qitishdagi imkoniyatlarini o‘rganishga ham qiziqish ortib bormoqda. Xususan, ushbu vositalardan foydalanish orqali o‘quv materiallarini tayyorlash, yozma nutqni takomillashtirish va talabalar bilan interaktiv muloqotni tashkil etish masalalari tadqiq etilmoqda [8; 9]. [5; 8; 9]

Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanish faqat ijobiy natijalar bilan cheklanmaydi. Ayrim hollarda tizimlar noto‘g‘ri ma’lumot yoki tarjimalarni taqdim etishi, talabalar esa tayyor javoblarga ortiqcha tayanib qolishi mumkin. Bundan tashqari, shaxsiy ma’lumotlarning xavfsizligi, akademik halollik va raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlaridagi farqlar ham e’tibor talab etadigan masalalardandir. Shu sababli sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishda o‘qituvchining nazorati, talabaning mustaqil fikrlashi va axborotni tanqidiy baholash ko‘nikmalari muhim ahamiyatga ega. [1; 2; 6; 9; 10]

O‘zbekistonda ham oliy ta’lim jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish, talabalar bilimini oshirishda raqamli vositalardan foydalanish masalalari dolzarb bo‘lib bormoqda. Ayniqsa, xorijiy tillarni o‘qitishda sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish talabalar uchun qo‘shimcha mashq qilish, mustaqil ishlash va o‘z bilimlarini mustahkamlash imkoniyatini yaratadi. Biroq bunday vositalardan samarali foydalanish uchun ularni fan mazmuni va o‘qitish metodikasi bilan to‘g‘ri bog‘lash zarur. [1; 2; 6]

Shu jihatdan, mazkur maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarining xorijiy tillarni o‘qitishdagi imkoniyatlari, ularning ta’lim jarayoniga ta’siri hamda mavjud muammolari tahlil qilinadi. Shuningdek, sun’iy intellekt vositalarining tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni, ulardan foydalanishning pedagogik va metodik jihatlari ko‘rib chiqiladi. Tahlil natijalari asosida oliy ta’lim muassasalarida sun’iy intellekt texnologiyalaridan maqsadli va samarali foydalanish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga e’tibor qaratiladi.

MATERIAL VA METODLAR

Mazkur tadqiqot sun'iy intellekt texnologiyalaridan xorijiy tillarni o'qitish jarayonida foydalanishning pedagogik va metodik imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan nazariy-tahliliy xususiyatga ega. Tadqiqot jarayonida sun'iy intellektning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni, uning xorijiy tillarni o'qitish metodikasiga ta'siri, ta'lim oluvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari hamda mavjud cheklovlariga oid ilmiy manbalar o'rganildi. Tadqiqot materiallari sifatida xalqaro ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar, monografiyalar, tizimli sharhlar, shuningdek, UNESCO va Yevropa Komissiyasining sun'iy intellektdan ta'lim jarayonida foydalanishga oid tavsiyaviy hujjatlari tanlab olindi. Bunda, ayniqsa, sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi, adaptiv o'qitish, avtomatlashtirilgan baholash, generativ texnologiyalar va xorijiy tillarni o'rganishda raqamli vositalardan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratildi. [1; 2; 3; 4; 6; 7]

Tadqiqot uchun tanlangan ilmiy manbalarni o'rganishda ularning mavzuga muvofiqligi, ilmiy ahamiyati, ishonchliligi va ta'lim amaliyotiga aloqadorligi asosiy mezon sifatida belgilandi. Xalqaro tashkilotlarning hujjatlari sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik, axloqiy va tashkiliy jihatlarini yoritishda, ilmiy maqolalar va monografiyalar esa mazkur texnologiyalarning nazariy asoslari hamda amaliy imkoniyatlarini o'rganishda asosiy manba vazifasini bajardi. Shuningdek, xorijiy tillarni o'qitishda qo'llaniladigan ChatGPT, Grammarly, DeepL Write va Google Translate kabi vositalarning funksional imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Ularning matn yaratish, tarjima qilish, grammatik va leksik xatolarni aniqlash, yozma nutqni takomillashtirish hamda muloqot jarayonini tashkil etishdagi imkoniyatlari o'zaro taqqoslandi. [1; 2; 6]

Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali sun'iy intellektning ta'limdagi o'rni va xorijiy tillarni o'qitish bilan bog'liq nazariy qarashlar o'rganildi. Qiyosiy tahlil metodi yordamida an'anaviy o'qitish yondashuvlari va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish imkoniyatlari, shuningdek, turli raqamli platformalarning funksional xususiyatlari solishtirildi. Tizimlashtirish metodi asosida sun'iy intellekt vositalarining tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi vazifalari alohida yo'nalishlar bo'yicha guruhlandi. Umumlashtirish metodi esa o'rganilgan ilmiy manbalar va tahlil natijalarini birlashtirish, sun'iy intellektdan foydalanishning asosiy afzalliklari va mavjud muammolarini aniqlash hamda tegishli ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqishda qo'llanildi.

Bundan tashqari, tadqiqot doirasida O'zbekiston davlat jahon tillari universitetida o'qitiladigan «Chet tillarini sun'iy intellekt orqali o'rganish» fani misolida sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish masalalari ham ko'rib chiqildi. Mazkur fan materiallari asosida SI vositalaridan foydalanishning talabalar mustaqil ta'limini tashkil etish, xorijiy tilda muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish va o'quv faoliyatini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq jihatlari tahlil qilindi. Shu tariqa tanlangan tadqiqot metodlari va manbalar sun'iy intellekt texnologiyalarining xorijiy tillarni o'qitishdagi imkoniyatlarini turli jihatdan baholash, ularning pedagogik ahamiyatini ochib berish hamda oliy ta'lim amaliyotida samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar shakllantirishga xizmat qildi. [7]

NATIJALAR

3.1. Sun'iy intellekt asosida adaptiv ta'lim va bilimlarni baholash imkoniyatlari

Tadqiqot davomida sun'iy intellekt texnologiyalarining xorijiy tillarni o'qitishdagi asosiy imkoniyatlaridan biri ta'lim jarayonini individuallashtirish bilan bog'liq ekanligi aniqlandi.

An’anaviy mashg‘ulotlarda talabalar ko‘pincha bir xil o‘quv materiallari va topshiriqlar asosida bilim oladi. Biroq ularning tilni o‘zlashtirish darajasi, yangi so‘zlarni eslab qolish qobiliyati va grammatik mavzularni tushunish tezligi bir-biridan farq qiladi. Sun’iy intellekt asosidagi adaptiv ta’lim vositalari esa ushbu farqlarni hisobga olib, talabaning bilim darajasiga mos topshiriqlar va qo‘shimcha o‘quv materiallarini taklif etish imkonini beradi. [3; 4; 5]

Adaptiv ta’lim jarayonida sun’iy intellekt talabaning javoblarini tahlil qilib, qaysi mavzularni yaxshi o‘zlashtirganini va qaysi yo‘nalishlarda qo‘shimcha mashq qilish zarurligini aniqlashga yordam beradi. Masalan, talaba grammatik topshiriqlarni bajarishda xatolarga yo‘l qo‘ysa, unga qo‘shimcha tushuntirishlar, misollar va mashqlar tavsiya etilishi mumkin. Xuddi shunday, lug‘at boyligini oshirish, matnni tushunish va yozma nutqni rivojlantirishda ham individual topshiriqlardan foydalanish imkoniyati mavjud.

Sun’iy intellektning yana bir muhim imkoniyati bilimlarni baholash va qayta aloqa berish jarayonida namoyon bo‘ladi. Xususan, ayrim SI vositalari yozma matnlardagi grammatik va leksik xatolarni aniqlash, jumlalar tuzilishini tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar berishga yordam beradi. Bu talabaning o‘z xatolarini tushunishi va ular ustida mustaqil ishlashiga sharoit yaratadi. Biroq SI tomonidan berilgan baho va tavsiyalar har doim ham to‘liq to‘g‘ri bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli yakuniy baholashda o‘qituvchining ishtiroki va pedagogik nazorati muhim hisoblanadi. [6; 8; 10]

3.2. Sun’iy intellekt vositalarining asosiy til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni

Xorijiy tillarni o‘qitishda tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini o‘zaro bog‘liq holda rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Sun’iy intellekt vositalari ushbu ko‘nikmalarning har biri bo‘yicha qo‘shimcha mashg‘ulotlar tashkil etish, talabalarning xatolarini aniqlash va mustaqil ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi. O‘rganilgan manbalar va SI vositalarining funksional imkoniyatlari asosida ularning til ko‘nikmalariga ta’siri 1-jadvalda umumlashtirildi. [8; 10]

1-jadval. Sun’iy intellekt vositalarining xorijiy til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari

Til ko‘nikmasi	SI vositalari	Foydalanish imkoniyatlari
Tinglab tushunish (Listening)	Nutqni avtomatik aniqlash tizimlari, audio vositalar	Og‘zaki nutqni matnga aylantirish, audiomatnlar bilan ishlash, eshitilgan ma’lumotni tushunish va tahlil qilish
Gapirish (Speaking)	ChatGPT, ovozli chatbotlar	Xorijiy tilda suhbat tashkil etish, savol-javob mashqlarini bajarish, muloqot va talaffuz ustida ishlash
Yozish (Writing)	Grammarly, DeepL Write, ChatGPT	Grammatik va leksik xatolarni aniqlash, matnni tahrirlash, yozma nutq va akademik yozuvni takomillashtirish
O‘qish (Reading)	ChatGPT, tarjima va matn tahlili vositalari	Matn mazmunini tushuntirish, notanish so‘zlarga izoh berish, matnni umumlashtirish va tushunishni tekshirish

Jadvaldan ko‘rinadiki, sun’iy intellekt vositalari til o‘rganishning turli bosqichlarida qo‘shimcha ta’lim imkoniyatlarini yaratadi. Masalan, ChatGPT yordamida talabalar xorijiy tilda turli mavzularda suhbatlashishi, savollar tuzishi va o‘z fikrlarini yozma shaklda ifodalashi

mumkin. Grammarly va DeepL Write kabi vositalar yozma ishlarni tahrirlash va grammatik xatolarni aniqlashda yordam beradi. Tarjima vositalari esa matn mazmunini tushunish va yangi so‘zlarning qo‘llanilishini o‘rganishda qo‘shimcha manba vazifasini bajaradi. [8; 9; 10]

Shuni ta’kidlash kerakki, ushbu vositalar til ko‘nikmalarini mustaqil ravishda to‘liq shakllantirib bermaydi. Ularning samarasi talabalar tomonidan muntazam foydalanilishi, topshiriqlarning to‘g‘ri tanlanishi va o‘qituvchi tomonidan beriladigan metodik yo‘riqnomalarga bog‘liq. Ayniqsa, gapirish va yozish ko‘nikmalarini rivojlantirishda sun’iy intellektdan olingan javoblarni shunchaki takrorlash emas, balki ularni tahlil qilish va mustaqil fikr bilan boyitish muhimdir.

3.3. Oliy ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish amaliyoti

Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini oliy ta’lim amaliyoti bilan bog‘liq holda o‘rganish ham muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekiston davlat jahon tillari universitetida «Chet tillarini sun’iy intellekt orqali o‘rganish» fanining mavjudligi xorijiy tillarni o‘qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga qaratilgan amaliy yo‘nalishlardan biri sifatida e’tiborga loyiqdir. [7]

Mazkur fan misolida sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishni bir necha yo‘nalishda tashkil etish mumkin. Jumladan, talabalar ChatGPT yordamida xorijiy tilda muloqot qilish, turli mavzularda matnlar tuzish va grammatik qoidalarni mustahkamlash, tarjima vositalari orqali matnlarni qiyosiy tahlil qilish, yozma nutqni tahrirlash dasturlari yordamida esa o‘z ishlaridagi xatolarni aniqlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bunday mashg‘ulotlar auditoriyada olingan bilimlarni mustaqil ta’lim jarayonida mustahkamlashga yordam beradi.

Bunda asosiy e’tibor talabalarni faqat sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishga o‘rgatish bilan cheklanmasdan, ulardan to‘g‘ri va maqsadli foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilishi lozim. Talaba SI tomonidan taqdim etilgan ma’lumotlarni tekshirish, tarjimalarni qiyoslash, noto‘g‘ri javoblarni aniqlash va o‘zining mustaqil fikrini shakllantirishni ham o‘rganishi zarur. Bu esa xorijiy til kompetensiyasi bilan bir qatorda raqamli savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. [1; 6; 9; 10]

3.4. Sun’iy intellektdan foydalanishning imkoniyatlari va mavjud muammolari

Tadqiqot davomida sun’iy intellekt texnologiyalaridan xorijiy tillarni o‘qitishda foydalanish bir qator qulayliklar bilan birga ayrim muammolarni ham yuzaga keltirishi aniqlandi. Ushbu texnologiyalar o‘quv materiallarini individuallashtirish, mustaqil mashg‘ulotlarni tashkil etish va tezkor qayta aloqa olish imkonini bersa-da, ulardan noto‘g‘ri foydalanish ta’lim jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Asosiy imkoniyatlar va mavjud muammolar 2-jadvalda umumlashtirilgan.

2-jadval. Xorijiy tillarni o‘qitishda sun’iy intellektdan foydalanishning imkoniyatlari va muammolari

Imkoniyatlar	Mavjud muammolar
Individual ta’lim ehtiyojlariga mos topshiriqlarni shakllantirish	SI tomonidan noto‘g‘ri yoki ishonchsiz ma’lumot taqdim etilishi
Mustaqil ta’lim va qo‘shimcha mashg‘ulotlarni tashkil etish	Talabalarning tayyor javoblarga haddan tashqari tayanib qolishi

Imkoniyatlar	Mavjud muammolar
Grammatik va leksik xatolarni tezkor aniqlash	SI tavsiyalarining har doim ham to‘g‘ri bo‘lmasligi
Xorijiy tilda muloqot qilish imkoniyatini kengaytirish	Jonli muloqot va o‘qituvchi bilan bevosita aloqaning kamayishi
Vaqtni tejash va o‘quv materiallarini tayyorlashni yengillashtirish	Pullik platformalar va internetdan foydalanish imkoniyatlaridagi farqlar
Turli ta’lim resurslaridan foydalanish	Shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi va akademik halollik bilan bog‘liq muammolar

Jadvalda keltirilgan holatlar sun’iy intellektdan foydalanishda texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda pedagogik mas’uliyatni ham hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Masalan, generativ SI vositalari ba’zan noto‘g‘ri tarjima yoki grammatik izohlarni taqdim etishi mumkin. Shuningdek, talabaning barcha yozma topshiriqlarni sun’iy intellekt yordamida bajarishi uning mustaqil fikrlashi va bilimlarni amaliy qo‘llashiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud. [1; 2; 6; 9; 10]

Shu sababli xorijiy tillarni o‘qitishda sun’iy intellektdan foydalanish o‘qituvchi nazorati, ishonchli manbalarni tekshirish, akademik halollik qoidalariga rioya qilish va talabalarning mustaqil faoliyatini rag‘batlantirish bilan birgalikda tashkil etilishi lozim. Bu yondashuv texnologiyalarning imkoniyatlaridan samarali foydalanish bilan birga, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni kamaytirishga yordam beradi

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalaridan xorijiy tillarni o‘qitishda foydalanish ta’lim jarayonini yanada moslashuvchan va samarali tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, har bir talabaning bilim darajasi, o‘zlashtirish tezligi va individual ehtiyojlarini hisobga olish imkoniyati an’anaviy o‘qitish usullaridan muhim jihati bilan farq qiladi. Masalan, sun’iy intellektga asoslangan dasturlar talabaning yozma ishlaridagi grammatik va leksik xatolarni aniqlash, matn mazmunini tushunishga yordam berish hamda mustaqil mashq qilish uchun qo‘shimcha topshiriqlar taklif etishi mumkin. Bu esa o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi an’anaviy ta’lim munosabatlarini yangi imkoniyatlar bilan boyitadi.

Biroq sun’iy intellektdan foydalanishning samarasi faqat texnologiyaning mavjudligi bilan belgilanmaydi. Uning natijadorligi qanday maqsadda va qay darajada to‘g‘ri qo‘llanilishiga ham bog‘liq. Ayrim hollarda talabalar tayyor tarjima, matn yoki javoblardan foydalanishga odatlanib qolishi mumkin. Bunday holat ularning mustaqil fikrlashi, so‘z boyligini rivojlantirishi va xorijiy tilda erkin muloqot qilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli bor. Bundan tashqari, sun’iy intellekt tomonidan taqdim etilgan barcha ma’lumotlar ham doimo to‘g‘ri bo‘lavermaydi. Shu sababli talabalar olingan javoblarni tekshirish, turli manbalar bilan solishtirish va ulardan tanqidiy fikrlagan holda foydalanish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi zarur.

Xorijiy tillarni o‘qitishda sun’iy intellekt o‘qituvchining o‘rnini to‘liq egallashi emas, balki uning faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi lozim. Chunki til o‘rganish faqat grammatik qoidalarni bilish yoki so‘zlarni yodlashdan iborat emas. Unda jonli muloqot, madaniyatlararo tushunish, fikrni mustaqil ifodalash va suhbatdosh bilan munosabat o‘rnatish kabi jihatlar ham muhim o‘rin tutadi. Sun’iy intellekt bu jarayon uchun qo‘shimcha mashq va teskari aloqa imkoniyatlarini yaratadi, biroq haqiqiy muloqot tajribasini to‘liq almashtira olmaydi.

Shu nuqtayi nazardan, xorijiy tillarni o‘qitish jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish bir necha muhim shartlarga asoslanishi kerak. Birinchidan, o‘qituvchi tanlangan platforma va

dasturlarning imkoniyatlarini yaxshi bilishi hamda ularni dars maqsadiga mos tanlashi zarur. Ikkinchidan, talabalar sun'iy intellektdan tayyor javob olish uchun emas, balki bilimini mustahkamlash, xatolarini tahlil qilish va mustaqil ishlash uchun foydalanishga yo'naltirilishi lozim. Uchinchidan, raqamli vositalardan foydalanishda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, akademik halollik va axborotning ishonchliligiga alohida e'tibor qaratish kerak. Shuningdek, barcha talabalar uchun texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini yaratish ham muhim hisoblanadi. [1; 2; 6; 9; 10]

Umuman olganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining xorijiy tillarni o'qitish jarayoniga integratsiyalashuvi ta'lim sifatini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Biroq bu imkoniyatlardan samarali foydalanish o'qituvchining metodik yondashuvi, talabaning mustaqil o'rganishga bo'lgan mas'uliyati va raqamli savodxonlik darajasiga bog'liq. Shuning uchun sun'iy intellektni an'anaviy ta'lim usullariga muqobil vosita sifatida emas, balki ularni to'ldiruvchi va ta'lim jarayonini takomillashtiruvchi texnologiya sifatida qo'llash maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalaridan xorijiy tillarni o'qitish jarayonida foydalanish zamonaviy ta'limni rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu texnologiyalar talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarish, grammatik va leksik xatolarni aniqlash hamda mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda sun'iy intellektga asoslangan vositalardan foydalanish qo'shimcha qulayliklar yaratadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ChatGPT, Grammarly, DeepL Write va Google Translate kabi vositalar xorijiy tilni o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlashi mumkin. Biroq ulardan foydalanishda ma'lumotlarning aniqligi, akademik halollik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini saqlab qolish kabi masalalarga e'tibor qaratish zarur. Sun'iy intellekt tomonidan berilgan javoblarni tekshirmasdan qabul qilish yoki barcha topshiriqlarni ushbu vositalar yordamida bajarish til o'rganish samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Shu sababli xorijiy tillarni o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanish o'qituvchining metodik yondashuvi bilan uyg'unlashtirilishi lozim. O'qituvchi talabalarni texnologiyalardan to'g'ri foydalanishga yo'naltirishi, ularning mustaqil ishlashiga sharoit yaratishi va jonli muloqotga asoslangan mashg'ulotlarni davom ettirishi muhimdir. Kelgusida sun'iy intellekt vositalarini ta'lim dasturlariga maqsadli integratsiya qilish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda talabalar uchun ushbu texnologiyalardan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Demak, sun'iy intellekt xorijiy tillarni o'qitishda o'qituvchi o'rnini egallovchi vosita emas, balki ta'lim jarayonini boyituvchi, talabalarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiruvchi va mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiruvchi yordamchi texnologiya sifatida qaralishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO.
2. UNESCO. (2021). AI and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: UNESCO.

3. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston, MA: Center for Curriculum Redesign.
4. Luckin, R. (2018). Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London: UCL Institute of Education Press.
5. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16, 39. https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0[havolani ochish]
6. European Commission. (2022). Ethical Guidelines on the Use of Artificial Intelligence (AI) and Data in Teaching and Learning for Educators. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
7. O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti. Konferensiya materiallari. https://conference.uzswlu.uz/ [havolani ochish]
8. Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou D. ChatGPT for Language Teaching and Learning // RELC Journal. – 2023. – Vol. 54, No. 2. – P. 537–550. DOI: https://doi.org/10.1177/00336882231162868.[havolani ochish]
9. Kasneci E. et al. ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education // Learning and Individual Differences. – 2023. – Vol. 103. – Article 102274. DOI: https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274.[havolani ochish]
10. Lo C. K. What Is the Impact of ChatGPT on Education? A Rapid Review of the Literature // Education Sciences. – 2023. – Vol. 13, No. 4. – Article 410. DOI: https://doi.org/10.3390/educsci13040410[havolani ochish]